

Dr. Felkai Dénes ny. orvos ezredes

Mozgalmas élet (Zrínyi kiadó, 1979)

(Ismertetés)

A szerző fél évszázados küzdelmes, de sikerekben bővelkedő élete munkájáról számol be visszaemlékezésében. Benne a kommunista orvost a jelenkori magyar történelem a szocializmus építésének élharcosai között tartja nyilván. Mozgalmas életútja sok tanulással szolgál a mai orvosnemzedéknek, nem utolsósorban a magyar katonaeorvosoknak.

Már 16 éves korában kezdett ismerkedni a munkásmozgalommal és a marxista eszmékkel. A frissen végzett orvos nem volt ugyan még széleslátókörű marxista, de a társadalom fejlődését már jól ismerő meggyőződése vezette 1937-ben a spanyol köztársaságért folytatott szabadságharcba. Mint a nemzetközi dandár orvos főhadnagya szerzett olyan elméleti és gyakorlati ismereteket, hogy azok élete egész további folyására hatással voltak.

A spanyol szabadságharc leverése után a francia internálótáborokban töltött évei, majd a hazaszökési szándékkal vállalt németországi munkaszolgálat után került vissza Magyarországra. Itthon korántsem békés orvosi tevékenység, hanem újabb sorsforduló várt rá. Munkaszolgálatos büntetőszázadba hívták be, amellyel előbb az erdélyi útépitéseknél, majd a doni arcvonalon került bevetésre. Küzdelmes hónapok után, a szovjet hadsereg győzelme hozott számára szabadságot és nyitott életének új utat. A hadifogolytáborban előbb gyógyító orvosként volt társainak segítője. Szakmai munkája mellett is azon fáradozott, hogy megismertesse a hadifoglyokkal Magyarország további fejlődésének egyetlen helyes és igazi útját. A tábor vezetősége és az akkori magyar emigráns csoport ismerte spanyolos múltját és világnézetét, ezért rövidesen a Rudas László és Andics Erzsébet által vezetett antifasiszta iskolára vezényelték.

A Szovjetunióból az első antifasiszta csoporttal hozták haza és már 1945. februárban az új magyar hadsereg orvos főhadnagya lett. Abban az időben személyében a párt nem nélkülözhetette a harcedzett kommunistát és képzett politikust, ezért a hadsereg építésében politikai feladatot kapott. Előbb az ország újjáépítésében akkor kucsfeladatot ellátó műszaki hadosztály, később a határokat biztosító határőrség politikai vezetője lett. Már 1945-ben tanfolyamokat és konzultációkat szervezett a századok és a zászlóaljok nevelői részére. 1946-ban Budapesten szervezte a világnézeti tanfolyamokat a régi tisztek és tiszthelyettesek demokratikus átképzése érdekében. Mindezek mellett döntő jelentőségűnek tartotta, hogy mielőbb meginduljon egy színvonalas nevelőtiszti tanfolyam. Parancsnoksága alatt 1946 őszén indult meg az első tanfolyam, amelyből egyenes fejlődési út vezetett a Petőfi Politikai-tiszti Akadémiáig. Határtalan energiájából ugyanezekben az időkben arra is futotta, hogy felelős feladatokat vállaljon olyan történelmi eseményben, mint a földosztás.

1949 őszén Egészségügyi Csoportfőnök helyettesi megbízatást kapott.

Legelső feladatának tartotta, hogy a szocialista katonaeegészségügy építéséhez politikai és szakmai szempontból megbízható személyi állományt hozzon létre. A szakszervezettel és előbb a Népjelőti, majd 1950-től az Egészségügyi Minisztérium személyügyi osztályaival karöltve sikerült 1949—1952 között több száz orvost

megnyerni a katonai orvosi szolgálatra. Az utolsó években már mint Egészségügyi csoportfőnök ténykedett, miután Dr. Merényi Gusztáv orvos vezérőrnagy a személyi kultusz tragikus áldozata lett. Elődjéről őszinte tisztelettel és történelmi tárgyilagossággal emlékezik meg, de nem hallgatja el azoknak a régi katonai orvosoknak az érdemét sem, akik segítségére voltak az új típusú szolgálat építésében. — Meghitt sorokban ismerteti tanácsadójának, dr. Verhovszkij szovjet orvos ezredesnek sokoldalú szakmai segítségét, a mindenkor bajtársias és baráti támogatását.

Dr. Felkai orvos ezredes akkor kezdte el munkáját az egészségügyben, amikor nagy lendülettel indult meg a hadsereg szocialista építése. Csoportfőnöki működésének idejére esik a *szocialista katonaegészségügy* ideológiai, személyi, anyagi és intézeti *bázisának megteremtése*. A nagy mennyiségi fejlesztés miatt időnként lejjebb kellett a mércét állítania, amit a nagyon feszesen megszervezett ideológiai képzéssel igyekezett áthidalni.

A katonai egészségügyi szolgálatban elért eredményeket — a memoár sajátosságának megfelelően — néha kissé szubjektíven ítéli meg. Mégis Felkai Dénes érdeme a *szocialista katonai orvosi szemlélet* kialakítása a gyógyító, megelőző és anyagi munka minden területén. Az I. Katonai Orvosi Tudományos Kongresszuson bizonyította be, hogy a katonai orvosi tudomány önálló tudományág az egészségügyi tudományokon belül. — Megkövetelte, hogy minden szinten kutassák és tárják fel az egyes tudományágak katonai orvosi sajátosságait. Ugyanakkor kezdeményezésére történt első ízben a katonai és polgári kutatók tudományos együttműködése (tétanusz, dysenteria kérdésben).

A személyi kultusz korának utolsó hullámai elől a Honvéd Egészségügyi Tudományos Kutató Intézet (HETKI) parancsnoki helyére „vonult vissza”. Itt a tudományos beosztottakat, a katonai és fegyvernemi sajátosságok vizsgálatán túlmenően, a modern háború által felvetett sugár-, vegyvédelmi és biológiai területek tanulmányozására irányította. A tudományos munkába maga is aktívan bekapcsolódott.

A HETKI-től, egyben a honvédségtől komoly lelki tusa után vált meg. Azt írja, hogy a felsőbb szervek „munkáját túlságosan szubjektíven ítélték meg, s nem egyszer csak nagy nehézségek árán tudott az ellene felhozott vádaktól szabadulni”. Megállapításának elmélyült kritikái elemzése a történetírásra és nem a recenzióra tartozik. Csalódottsága idején érkezett a Külügyminisztérium kikérése: a hat világnyelvet beszélő Felkai Dénest a diplomáciai szolgálatban óhajtották alkalmazni. Ilyen alapon bocsátotta el őt a honvédség 1956 szeptemberében.

Külügyminisztériumi szolgálatának első heteiben robbant ki az 1956-os ellenforradalom, amikor Felkai dr. újra fegyvert fogott a szocializmus védelmében. — Az 1957 évvel kezdődő diplomáciai tevékenysége két évre Vietnamba, négy évre Törökországba szolgáltatta. A követi minőségben töltött éveiről színes és érdekfeszítő élménybeszámolót ad visszaemlékezésében.

1963. július 1-én ismét egészségügyi területre irányította a párt: az Egészségügyi Minisztériumban előbb a WHO önálló osztályát, majd a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályát kellett megszerveznie. Az utóbbinak vezetője volt nyugdíjazásáig. Működése alatt 115 nemzetközi — nem kormányközi — egészségügyi szervezet tagja lett az ország. Eladdig ismeretlen mértékre emelte a nemzetközi orvoscsere: évente 2500 orvos utazhatott külföldre és ugyancsak évente 3500 külföldi orvos kereste fel intézményeinket és tudományos rendezvényeinket. Tevékenysége nyomán nőtt a magyar egészségügy nemzetközi tekintélye.

Megkapó és megleghangú írása meggyőzők az olvasót, hogy a szerző, a becsületesen végzett munka érzésével, kiegyensúlyozott és alkotó életet él ma is. Nem kis szerepet játszik ebben harmonikus családi élete, feleségének mindenkor megértő és aktív támogatása.

A nagy életpaszatlat derűs optimizmusával veti fel maga a szerző, hogy nemcsak korban, hanem a világról alkotott elképzeléseiben is elhaladtak felette az évek. Mai aktivitása nem egészen igazolja megállapítását. — A memoár áttanulmányozása után senkiben sem marad kétség az iránt, hogy Felkai Dénes személyében a szüntelen elvi harcot folytató, becsületos kommunista orvost láthatja nemzetünkünk. A magyar egészségügy, különösen a szocialista katonaegészségügy építésében érdeme maradandó!

A munka nagyszámú képmelléklete és a szövegben közölt jó néhány dokumentum történelmi értékű. A memoárt tanulságos forrásanyagként használhatják fel a kor későbbi kutatói.

A könyv reprezentatív kiállítása a Zrínyi Nyomda munkáját dicséri.

Dr. Takáts László ny. o. ezds.
az orvostudományok kandidátusa